

АНОТАЦІЯ

Куковинець Д.О. Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей: соціальна обумовленість та склад кримінального правопорушення. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, Харків, 2026.

Представлена робота є першим у вітчизняній науці кримінального права дослідженням, спеціально присвяченим ґрунтовному осмисленню питань соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей, узагальненню основних підходів держав-членів ЄС щодо регламентації подібної заборони у власному законодавстві, аналізу та характеристиці складу цього кримінального правопорушення в національній кримінально-правовій площині.

Визначено та з'ясовано зміст обставин, що соціально обумовлюють установлення та збереження кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей, серед яких: 1) суспільна небезпечність діяння; 2) системно-правова несуперечливість; 3) чіткість і ясність мови; 4) зміна умов життя суспільства; 5) наявність можливості боротьби з діянням за допомогою кримінально-правових засобів; 6) наявність ресурсів для здійснення кримінального переслідування; 7) співрозмірність позитивних і негативних наслідків заборони; 8) повнота й ненадмірність заборони; 9) повнота складу кримінального правопорушення. Зауважено, що всі обставини, за виключенням чіткості та ясності мови, під час нормативного визначення кримінального правопорушення у ст. 156¹ КК було дотримано належним чином.

Удосконалено наукове розуміння законодавчих основ кримінальної відповідальності за подібні діяння у кримінальному законодавстві держав-членів ЄС. На підставі виокремлення низки класифікаційних критеріїв виявлено подібності та відмінності у їх кримінально-правовому регулюванні.

Обґрунтовано, що родовий об'єкт кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена розділом IV Особливої частини вітчизняного КК (серед яких і аналізоване), становлять суспільні відносини, що забезпечують сексуальні стосунки. Основними безпосередніми об'єктами домагання дитини для сексуальних цілей визначено суспільні відносини, що забезпечують інформаційну сексуальну недоторканість дитини, та / або суспільні відносини, що забезпечують інформаційний рівень сексуальної свободи дитини. На підставі вивчення структури таких суспільних відносин встановлено їх предмет (під яким запропоновано розуміти безпеку сфери спілкування дітей від домагань для сексуальних цілей), учасників (серед яких – уповноважений суб'єкт – дитина та зобов'язані: держава, громадські об'єднання, міжнародні організації, окремі юридичні особи, соціальні інституції та повнолітні фізичні особи) та соціальний зв'язок (що, з одного боку, виражається у поведінці зобов'язаних суб'єктів, що спрямована на забезпечення сфери спілкування дітей від домагання для сексуальних цілей, а з другого – полягає в пасивному стані захищеності уповноважених учасників таких відносин – дітей – від такого роду посягань).

Установлено, що паралельно зі завданням шкоди суспільним відносинам, що забезпечують інформаційну сексуальну недоторканість дитини, посягання одночасно відбувається й на суспільні відносини, що забезпечують нормальний психічний розвиток дитини, що дозволяє казати про наявність у такому випадку додаткового обов'язкового об'єкта. Водночас аргументовано, що, якщо основним безпосереднім об'єктом за ст. 156¹ КК виступають суспільні відносини, що забезпечують інформаційний рівень сексуальної свободи дитини, характер зазначеного об'єкта трансформується в додатковий факультативний. Виявлено, що додатковими факультативними об'єктами аналізованого правопорушення є суспільні відносини у сферах нормального духовного або соціального розвитку дитини. При цьому зазначено, що встановлення факультативних об'єктів має значення для кримінально-правової характеристики вчиненого діяння.

Доведено, що потерпілим від такого кримінального правопорушення є дитина, незалежно від наявності або відсутності родинних зв'язків із

правопорушником, у віці від 14 до 16 років – за ч. 1 ст. 156¹ КК; від 14 до 18 років – за ч. 2 статті; від народження і до 14 років – за її ч. 3.

Всебічно досліджено об'єктивну сторону складу домагання дитини для сексуальних цілей. Констатовано, що її обов'язковими ознаками є суспільно небезпечне діяння та засоби / знаряддя вчинення кримінального правопорушення.

З'ясовано, що «пропозиція зустрічі» та «вчинення хоча б однієї дії, спрямованої на те, що така зустріч відбулася» являють собою хронологічно пов'язану сукупність, що покладається в основу ознаки суспільно небезпечного діяння за ст. 156¹ КК. Розкрито уявлення про «пропозицію зустрічі» як про вираження наміру правопорушника про його спільне перебування з дитиною в фізичному або кіберпросторі, що уможливорює їх взаємодію сексуального характеру, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікаційних систем або технологій. Доведено, що таке вираження наміру може мати як вербальний (словесний), так і невербальний (позасловесний) вияв; останній при цьому не є самостійним (у контексті кримінально-правового значення), а має доповнювати перший. У результаті аналізу «пропозиції зустрічі» з позиції перформативного висловлювання виявлено типові мовні маркери, якими може послуговуватися правопорушник під час здійснення домагання дитини для сексуальних цілей, та запропоновано їх групування.

На підставі вивчення примітки до ст. 156¹ КК запропоновано надати у її тексті визначення «пропозиції зустрічі» та конкретизувати зміст вже наведеного визначення «зустрічі».

Обґрунтовано розуміння кримінального правопорушення за ст. 156¹ КК як такого, що має формальний склад. На цій підставі зауважено, що лише однієї пропозиції зустрічі не достатньо для констатації його завершеності. Аргументовано, що після такої дії неодмінно має слідувати хоча б одна інша – спрямована на те, щоб відповідна зустріч із дитиною відбулася. Позначено, що своєю сутністю така дія (дії) має (-ють) володіти ознаками реальності, конкретності та достатності для реалізації сексуальнозумовленого задуму правопорушника.

Виділено різновиди таких дій залежно від характеру їх вчинення, способу впливу та природи.

Виявлено, що використання інформаційно-комунікаційних систем або інформаційно-комунікаційних технологій є законодавчо виокремленими (у силу своєї типовості) різновидами засобу / знаряддя вираження дитині пропозиції зустрічі, що перебувають у різноманітті інших, неназваних у законі різновидів цих ознак. Висловлено думку, що остаточне вирішення питання, що мало місце в конкретному випадку – засіб чи знаряддя – залежатиме від контексту та особливостей комунікації між правопорушником і потерпілим.

Констатовано, що спосіб, місце, час, обстановка вчинення домагання дитини для сексуальних цілей є будь-якими і не впливають на кваліфікацію. Разом із цим позначено найбільш характерні для цього кримінального правопорушення способи, а також сформульовано твердження, що використання правопорушником інформаційно-комунікаційних систем або інформаційно-комунікаційних технологій зумовлює специфічне місце вчинення кримінального правопорушення, яким запропоновано розглядати кіберпростір.

У процесі дослідження суб'єктивної сторони складу домагання дитини для сексуальних цілей установлено, що змістом усвідомлення як інтелектуальної ознаки прямого умислу має охоплюватися фактичний бік та соціальна сутність діяння. Окрім цього, доведено, що має відбиватися у свідомості особи на рівні знання чи усвідомлення можливості й вікова ознака потерпілого, тобто те, що він є дитиною. Змодельовано приблизний перелік обставин / факторів, що можуть свідчити про таке уявлення. Водночас описано зміст бажання як вольової ознаки прямого умислу: зазначено, що особа має спрямовувати свою волю на пропозицію зустрічі та вчинення хоча б однієї дії, спрямованої на те, щоб така зустріч відбулася, а також ставитись до них як до специфічного засобу здійснення щодо дитини в майбутньому дій сексуального характеру, розпусних дій або виготовлення за її участі дитячої порнографії.

Розкрито сутність мети як обов'язкової ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156¹ КК. Визначено, що вона має подвійний

характер і складається з найближчої (попередньої), що стосується формування в дитини готовності зустрітися, та кінцевої (остаточної), що спрямована на вчинення будь-яких дій сексуального характеру (за ч. 1), розпусних дій (за ч. 1) або втягнення дитини у виготовлення дитячої порнографії (за ч. 2).

На підставі вивчення біологічно-фізіологічної (суб'єктивної), культурно-інтерпретаційної (об'єктивної) та змішаної моделей до розкриття сутності поняття «дії сексуального характеру», а також аналізу найширшого, середнього та звуженого способів трактування його змісту (із залученням потенціалу історичного, телеологічного чи логічного тлумачення норми права) виявлено, що до мети «вчинення будь-яких дій сексуального характеру» фактично включено уявлення про майбутній сексуальний контакт, пов'язаний із вагінальним, анальним, оральним проникненням в тіло дитини (як за допомогою геніталій, іншого органу, частини тіла, так і будь-яких сторонніх предметів) (нормативними орієнтирами чого одночасно є положення ст. 152 та ст. 155 КК).

Під метою «вчинення дій розпусного характеру» запропоновано розуміти уявлення про вчинення щодо дитини віком до шістнадцяти років інтелектуальних чи фізичних дій, пов'язаних із задоволенням сексуальної пристрасті правопорушника та/або збудженням сексуального інстинкту в дитини (що відповідає ст. 156 КК).

Натомість у процесі дослідження мети «втягнення у виготовлення дитячої порнографії» виявлено, що за такого її законодавчого формулювання реальні прагнення порушника обмежується лише певним проміжним етапом у виді «втягнення», що у відриві без «виготовлення» не становить певної «цінності» для нього. У зв'язку з цим запропоновано уточнити нормативне позначення такої мети на «виготовлення дитячої порнографії», а її зміст на теоретичному рівні слід пов'язати з уявленням про створення за участю неповнолітньої особи дитячої порнографії або внесенні змін до вже створеної продукції такого характеру, її відтворенні чи розмноженні (що відсилає до положень ст. 301¹ КК відповідно).

Констатовано, що мотив при вчиненні домагання дитини для сексуальних цілей не має обов'язкового характеру. Водночас його найбільш типовим

різновидом, що матиме значення для процесу доказування та кримінально-правової характеристики, є мотив задоволення власної сексуальної пристрасті (що, однак, не виключає наявності й інших, наприклад, самоствердження, прагнення влади і контролю, задоволення сексуальної пристрасті іншої особи, корисливий, помсти).

Установлено, що суб'єкт складу домагання дитини для сексуальних цілей є спеціальним – фізичною, осудною особою, яка на момент вчинення кримінального правопорушення досягла вісімнадцяти років. Доведено, що установлення ознаки «повноліття» правопорушника при цьому є цілком обґрунтованим законодавчим рішенням, адже має конвенційне походження й пояснює суспільну небезпечність діяння наявністю вікової та психологічної асиметрії між правопорушником і потерпілим.

На підставі вивчення зарубіжної практики та позицій респондентів із Національної поліції України визначено перспективи застосування правила «Ромео і Джульєтти» (положення, що виключає відповідальність за сексуальні кримінальні правопорушення у разі, якщо потерпіла дитина дає добровільну згоду на сексуальну взаємодію з особою, близькою їй за віком, ступенем розвитку або фізичної та психологічної зрілості) як на рівні окремих статей розділу IV Особливої частини КК, так і ст. 156¹ КК зокрема.

Підтримано наукові пропозиції щодо розширення кола суб'єктів за ст. 156¹ КК завдяки вказівці на «членів сім'ї чи близьких родичів, особу, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього».

Практичне значення отриманих наукових результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки, рекомендації та пропозиції можуть бути використані в нормотворчій, правозастосовній, науково-дослідній та навчальній діяльності, зокрема під час удосконалення чинного КК, підвищення ефективності розслідування і судового розгляду справ відповідної категорії, а також у подальших наукових дослідженнях і навчально-методичному забезпеченні освіти відповідно.

Ключові слова: кримінальне право, кримінальна відповідальність, закон про кримінальну відповідальність, Особлива частина Кримінального кодексу України, кримінальне правопорушення, склад кримінального правопорушення, домагання

дитини для сексуальних цілей, сексуальна свобода, сексуальна недоторканість, дитина, інформація, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційна безпека, цифровізація.

SUMMARY

Kukovynets D.O. Criminal liability for solicitation of a child for sexual purposes: social determination and elements of a criminal offence. – *Qualifying scientific work as a manuscript.*

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 – “Law”. – Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kharkiv, 2026.

This work is the first research in domestic criminal law science specifically devoted to a thorough examination of the social determinants of criminal liability for the solicitation of a child for sexual purposes, to a review of the main approaches taken by EU Member States in regulating such prohibitions within their own legislation, and to the analysis and characterisation of the composition of this criminal offence within the national criminal law framework.

The content of the circumstances that socially determine the establishment and maintenance of criminal liability for the solicitation of a child for sexual purposes has been identified and clarified, including: 1) the public danger of the act; 2) consistency within the legal system; 3) clarity and precision of language; 4) changes in societal conditions; 5) the feasibility of combating the act through criminal law; 6) the availability of resources for criminal prosecution; 7) the proportionality of the positive and negative consequences of the prohibition; 8) the comprehensiveness and non-excessiveness of the prohibition; 9) the completeness of the elements of the criminal offence. It is noted that all circumstances, with the exception of the clarity and precision of the language, were duly observed during the normative definition of the criminal offence in Article 156¹ of the Criminal Code.

The author has improved the scientific understanding of the legal framework governing criminal liability for such acts under the criminal legislation of EU Member States. By identifying a number of classification criteria, similarities and differences in their criminal law regulation have been revealed.

It has been substantiated that the generic object of criminal offences, liability for which is provided for in Section IV of the Special Part of the domestic Criminal Code (including the offence under consideration), consists of social relations that safeguard sexual relations. The main direct objects of the solicitation of a child for sexual purposes are identified as social relations that safeguard the child's informational sexual integrity, and/or social relations that safeguard the child's informational level of sexual freedom. Based on an analysis of the structure of such social relations, their subject matter (which is proposed to be understood as the safety of children's communication sphere from solicitation for sexual purposes), participants (including the authorised subject – the child – and the obligated parties: the state, public associations, international organisations, certain legal entities, social institutions and adult natural persons) and the social connection (which, on the one hand, is expressed in the behaviour of the obligated parties aimed at safeguarding children's communication sphere from solicitation for sexual purposes, and on the other hand, consists of the passive state of protection afforded to the authorised participants in such relationships – children – from such infringements).

It has been established that, alongside the harm caused to the social relations safeguarding a child's informational sexual integrity, there is also an infringement on the social relations safeguarding the child's normal psychological development; this allows us to conclude that there is an additional mandatory object in such cases. At the same time, it is argued that, whilst the primary direct object under Article 156¹ of the Criminal Code is the social relations safeguarding the informational level of a child's sexual freedom, the nature of this object transforms into an additional optional one. It has been established that the additional optional objects of the offence under consideration are social relations in the spheres of the child's normal spiritual or social development. It is noted that the identification of optional objects is significant for the criminal-law characterisation of the act committed.

It has been proven that the victim of such a criminal offence is a child, regardless of the presence or absence of family ties with the offender, aged between 14 and 16 years – under Part 1 of Article 156¹ of the Criminal Code; from 14 to 18 years of age – under Part 2 of the Article; from birth to 14 years of age – under Part 3 of the Article.

The objective side of the composition of the offence of soliciting a child for sexual purposes has been thoroughly investigated. It has been established that its essential characteristics are a socially dangerous act and the means or tools used to commit the criminal offence.

It has been established that a 'proposal to meet' and 'the commission of at least one act aimed at ensuring that such a meeting takes place' constitute a chronologically linked set of actions that form the basis of the characteristic of a socially dangerous act under Article 156¹ of the Criminal Code. The concept of a 'proposal to meet' is explored as an expression of the offender's intention to be in the physical or cyberspace with a child, enabling sexual interaction between them, including through information and communication systems or technologies. It is demonstrated that such an expression of intent may take both verbal (spoken) and non-verbal (non-verbal) forms; the latter, however, is not independent (in the context of criminal law) but must complement the former. An analysis of the 'proposal to meet' from the perspective of performative utterances has identified typical linguistic markers that an offender may use when soliciting a child for sexual purposes, and a classification of these markers is proposed.

Based on an examination of the note to Article 156¹ of the Criminal Code, it is proposed to include a definition of 'proposal to meet' in its text and to clarify the meaning of the previously cited definition of 'meeting'.

It is argued that a criminal offence under Article 156¹ of the Criminal Code is one that has a formal composition. On this basis, it is noted that a mere proposal to meet is not sufficient to establish that the offence has been committed. It is reasoned that such an action must necessarily be followed by at least one other action aimed at ensuring that the relevant meeting with the child takes place. It is noted that, by their very nature, such an action (or actions) must possess the characteristics of reality, specificity and sufficiency for the realisation of the offender's sexually motivated intent. Varieties of such actions are identified depending on the nature of their commission, the method of influence and their character.

It has been found that the use of information and communication systems or information and communication technologies constitutes legally distinct (by virtue of

their typical nature) varieties of means/tools for expressing a proposal to meet to a child, which exist amongst a variety of other, unspecified in the law, varieties of these characteristics. It is argued that the final determination of the issue at hand in a specific case – whether it constitutes a means or an tools – will depend on the context and the specific features of the communication between the offender and the victim.

It has been established that the manner, place, time and circumstances in which the solicitation of a child for sexual purposes takes place are irrelevant and do not affect the classification of the offence. At the same time, the manner most characteristic of this criminal offence has been identified, and it has been stated that the offender's use of information and communication systems or information and communication technologies determines the specific location of the commission of the criminal offence, which is proposed to be considered as cyberspace.

In the course of examining the subjective side of the composition of the offence of soliciting a child for sexual purposes, it has been established that the content of awareness, as an intellectual element of direct intent, must encompass both the factual aspect and the social nature of the act. Furthermore, it has been demonstrated that the victim's age, i.e. the fact that they are a child, must be reflected in the perpetrator's consciousness at the level of knowledge or awareness of the possibility. An approximate list of circumstances/factors that may indicate such awareness has been modelled. At the same time, the content of desire as a volitional element of direct intent is described: it is noted that the person must direct their will towards proposing a meeting and committing at least one act aimed at ensuring that such a meeting takes place, as well as treating these as a specific means of carrying out, in the future, acts of a sexual nature, lewd acts or the production of child pornography involving the child.

The essence of intent as a mandatory characteristic of the offence under Article 156¹ of the Criminal Code is elucidated. It is determined that it is of a dual nature and consists of an immediate (preliminary) element, relating to the formation of the child's readiness to meet, and a final (ultimate) element, aimed at committing any acts of a sexual nature (under Part 1), lewd acts (under Part 1) or involving the child in the production of child pornography (under Part 2).

Based on an examination of the biological-physiological (subjective), cultural-interpretative (objective) and mixed models for elucidating the essence of the concept of 'acts of a sexual nature', as well as an analysis of the broadest, broad, medium and narrow approaches to interpreting its meaning (drawing on the potential of historical, teleological or logical interpretation of the legal norm), it has been found that the objective of 'committing any acts of a sexual nature' effectively includes the notion of future sexual contact involving vaginal, anal, or oral penetration of a child's body (whether by means of the genitals, another organ, a part of the body, or any foreign objects) (the normative guidelines for which are simultaneously the provisions of Articles 152 and 155 of the Criminal Code).

The term 'committing acts of a lewd nature' is proposed to be understood as the act of committing, in relation to a child under the age of sixteen, mental or physical acts associated with the satisfaction of the offender's sexual desire and/or the arousal of the child's sexual instinct (which corresponds to Article 156 of the Criminal Code).

However, in the course of examining the objective of 'involvement in the production of child pornography', it has been found that, given this legislative formulation, the offender's actual intent is limited solely to a specific intermediate stage in the form of 'involvement', which, in isolation and without 'production', holds no particular 'value' for him. In this regard, it is proposed to clarify the legal definition of such an objective to 'production of child pornography', and its meaning at a theoretical level should be linked to the concept of creating child pornography with the participation of a minor, or making changes to already existing material of this nature, its reproduction or duplication (which refers to the provisions of Article 301¹ of the Criminal Code, respectively).

It has been established that the motive for soliciting a child for sexual purposes is not mandatory. At the same time, its most typical form, which will be relevant to the process of proving the offence and its criminal-law characterisation, is the motive of satisfying one's own sexual desire (which, however, does not preclude the existence of others, such as self-assertion, a desire for power and control, satisfying another person's sexual desire, self-interest, or revenge).

It has been established that the perpetrator of the composition of soliciting a child for sexual purposes is a specific individual – a physical, mentally competent person who had reached the age of eighteen at the time the criminal offence was committed. It has been demonstrated that establishing the criterion of the offender's 'legal age' in this context is a fully justified legislative decision, as it has its origins in international conventions and explains the social danger of the act by the existence of an age and psychological asymmetry between the perpetrator and the victim.

Based on an analysis of international practice and the views of respondents from the National Police of Ukraine, the prospects for applying the 'Romeo and Juliet' rule (a provision that excludes liability for sexual offences where the child victim voluntarily consents to sexual activity with a person who is close to them in age, stage of development or physical and psychological maturity) both at the level of individual articles of Section IV of the Special Part of the Criminal Code and Article 156¹ of the Criminal Code in particular.

Scientific proposals have been supported regarding the expansion of the scope of subjects under Article 156¹ of the Criminal Code by including 'family members or close relatives, or a person entrusted with the responsibility of raising or caring for the victim'.

The practical significance of the research findings lies in the fact that the conclusions, recommendations and proposals set out in the thesis can be utilised in legislative, law enforcement, research and educational activities, in particular when improving the current Criminal Code, enhancing the effectiveness of investigations and court proceedings in cases of this category, as well as in further scientific research and the provision of teaching materials for education accordingly.

Keywords: criminal law, criminal liability, law on criminal liability, Special Part of the Criminal Code of Ukraine, criminal offence, elements of a criminal offence, soliciting a child for sexual purposes, sexual freedom, sexual integrity, child, information, information and communication technologies, information security, digitalisation.

Список публікацій здобувачки

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Куковинець Д. О. Родовий об'єкт домагання дитини для сексуальних цілей (ст. 156-1 КК України). *Питання боротьби зі злочинністю* : зб. наук. пр. / редкол.: В. С. Батиргареєва (голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2024. Вип. 48. С. 184–190. DOI: 10.31359/2079-6242-2024-48-184; URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/321772>.

2. Куковинець Д. О. Використання графічних символів на прикладі емодзі у контексті пропозиції зустрічі дитині за ст. 156¹ КК. *Інформація і право*. 2025. № 3 (54). С. 105–112. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.3\(54\).340495](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.3(54).340495).

3. Куковинець Д. О. Щодо розуміння поняття «дії сексуального характеру» у контексті мети домагання дитини для сексуальних цілей. *Питання боротьби зі злочинністю* : зб. наук. пр. / редкол.: В. С. Батиргареєва (голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2025. Вип. 50. С. 229–235. DOI: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2025-50-229>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Kukovynets D. Theoretical definition of online grooming. *Наука у мінливому світі: актуальні дослідження молодих науковців*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції іноземними мовами / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2023. С. 106–109. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1SnQOwe4K1i2noyHWSBw0tWVRYoUkLepU>.

5. Куковинець Д. О. Інформаційна сексуальна недоторканість у контексті визначення основного безпосереднього об'єкта за ст. 156¹ КК України. *Концептуальні засади кримінально-виконавчої діяльності в Україні: світові стандарти і національні цінності* : дайджест стенд. доп. за результатами IV Всеукр. наук.-практ. заходу у формі круглого столу, 3 квіт. 2026 р., м. Харків : електрон. наук. вид. / уклад.: В. Пивоваров, В. Ворожбіт-Горбатюк ; Нац. акад.

прав. наук України ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Нац.
акад. прав. наук України, Від. дослідж. проблем кримін.-виконав. права. Харків :
Право, 2026. С. 40. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19499704>.